

EKSTRA

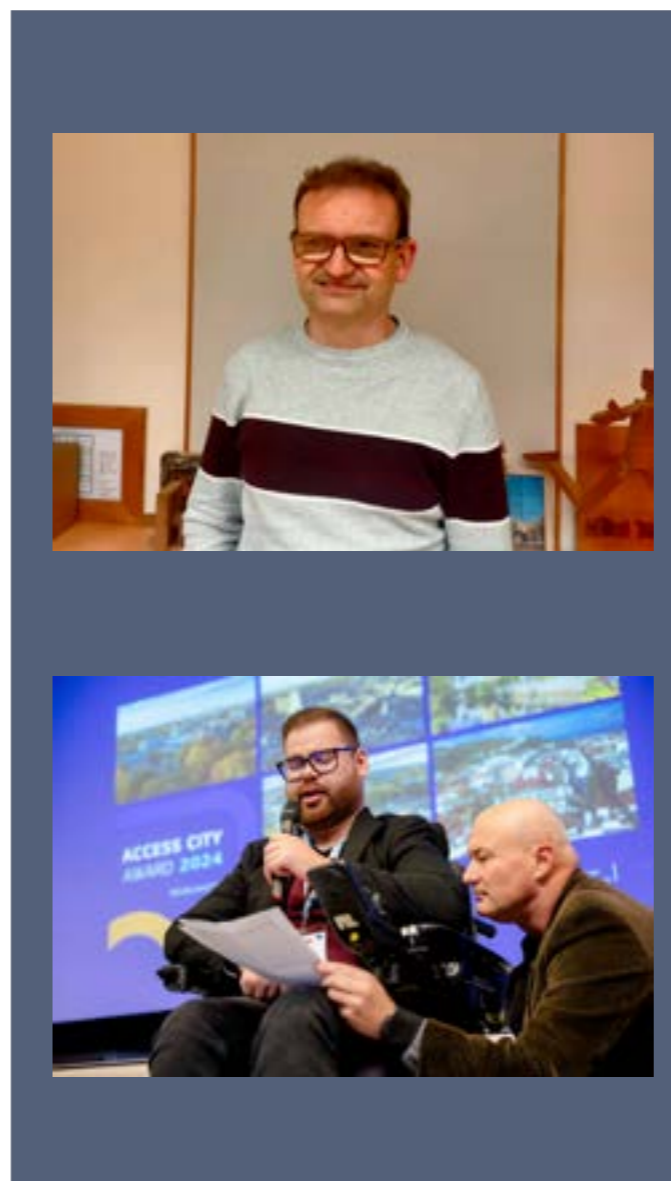
VAGANCA

Uvodnik	3
Potovanje po Tajski	4-5
Dostopno(st) za vse!	9-6
Majhni uspehi, ki vodijo do velikih sanj	10
Najlepše obdobje mojega življenja	11-12
Literarni kotichek	13-15
Vsak lahko doživi strast v plesu	16-17
Intervju s kontaktno osebo za študente s posebnimi potrebami na Fakulteti za družbene vede	18-20
Obljubljena dežela	21-23
Fotografije članov	24-25

Urednik: Amir Alibabić in Miha Kosi

Fotografije in idejna zasnova fotografij: avtorske in osebni arhiv

Lektor: Janoš Železnik

Ponovno z vami

Po letu 2021 je pred vami ponovno naša revija Ekstravaganca. Se je še spomnite? Revija, ki prinaša neobičajne zgodbe in dosežke naših članov ter drugih posameznikov, ki so na tak ali drugačen način povezani z invalidnostjo. Tudi v tej številki ne bo nič drugače.

Na začetku bi se z Amirjem, s katerim začasnoprevzemava uredniško vlogo, rada zahvalila Jakobu Škantlju, ki je dolga leta urejal to revijo. Bil je prizadeven, motiviran in poln energije pri ustvarjanju in spodbujanju uredniške ekipe. Vedno je imel dobre zamisli, kaj vse vključiti v vsebino in kako napisati, da bo čim bolj berljivo in zanimivo za bralce. Sploh ne moreva verjeti, da ga ni več med nami. Dragi Jakob, če nas vidiš in slišiš tam daleč nekje na drugi strani obzorja, hvala ti za vse delo, ves trud in čas, ki si ga namenil reviji in društvu nasploh.

Kot rečeno, revija bo kljub na novemu uredništvu ohranila svoje poslanstvo – med bralce prinašati zgodbe, ki jih človek ne prebira vsak dan, so pa lahko navdih za naše razmišljanje in ravnanje. Vsak nosi s sabo ogromno različnih izkušenj – lepih in težkih. Smo kot neke vrste »žive knjige«, ki lahko, če se tu in tam damo odpreti, spregovorijo o svojih življenjih. In prav to je za to številko naredilo kar nekaj naših članov. Veseli smo, da so se odzvali vabilu in z nami delili svoje zgodbe. Če vas torej zanima, kako potujejo slepi po daljnih krajih, kako na lastni koži občutijo dostopnost uporabniki električnih vozičkov in ali so ZDA res obljubljena dežela, potem prelistajte revijo in naši boste odgovore.

Strokovni sodelavec Miha Kosi
in predsednik Društva študentov invalidov Slo.
Amir Alibabić

Potovanje po Tajski

Pot na Tajsko se je pričela na večer hladnega novembrskega dne. Devet popotnikov s slepoto in slabovidnostjo in trije spremljevalci smo se z letališča Heathrow sprva vkrcali na 7-urni let do Abu Dabija. Tam sta nas čakala dvourni prestop in potem še 6-urni let do glavnega mesta Tajske – Bangkoka.

Potovanje na Tajsko je bilo zame prvo čezoceansko potovanje. Želja po takšnem potovanju se je v meni razvijala že dlje časa, uresničljiva pa je postala, ko sem našla organizacijo, ki se ukvarja s potovanji za osebe s slepoto in slabovidnostjo. Seable Holidays je organizacija, ki ima svoj sedež v Londonu. Osebe z okvaro vida lahko preko njih potujejo sami, lahko pa se pridružijo potovanju v skupini. V primeru skupinskih potovanj skupino spremlja en ali več zaposlenih organizacije, ki med celotnim potovanjem prevzamejo vlogo spremljevalcev. Na posamezni lokaciji se skupini pridružijo lokalni vodiči, ki imajo prav tako opravljeno usposabljanje iz veččin spremljanja oseb s slepoto in slabovidnostjo. V primeru individualnih potovanj pa oseba do lokacije potuje sama, na lokaciji pa jo pričaka lokalni vodič, ki jo spremlja na celotnem potovanju. Ker je, kot rečeno, organizacija Seable Holidays locirana v Londonu, se je celotna skupina srečala tam. Do londonskega letališča sem pripotovala sama, tako da se je moja pot pričela že ob enajstih dopoldan. V Bangkok smo prispeli ob 19.30 naslednji dan, kar je ob 13.30 po slovenskem času. Ker je bilo to moje prvo potovanje na drug kontinent, sem se že pred potovanjem spraševala, kako bom doživela kulturni šok, spremembo podnebja in 6-urno časovno razliko. Prvo presenečenje, ki sem ga doživela, je bil trenutek,

ko smo stopili z letališča. Ura je bila pol osmih zvečer, glede na vročino pa sem imela občutek, kot da smo sredi popoldneva. Vlaga v zraku in komarjev, ki te nenehno obletavajo, se je treba zagotovo navaditi.

Naslednji dan se je pričel z obiskom Pak Klong Talat, največje in najpomembnejše tržnice z rožami na Tajskem. Tam smo našli ogromno izbiro svežega cvetja, kot so orhideje, jasmin, vrtnice, lotosi in mnoge druge eksotične vrste. Tržnica je znana po n neverjetno nizkih cenah, saj je oskrbovalno središče za aranžmaje rož po vsej državi in tujini. Po obisku tržnice smo se odpravili do templja Wat Pho, ki je znan po največjem kipu Bude na svetu. Ležeči Buda v Wat Pho je dolg kar 46 metrov in visok 15 metrov. Kip je pozlačen in prikazuje Budo v trenutku vstopa v nirvano, kar simbolizira konec cikla reinkarnacije. V petek smo se odpravili v Ayutthayo, kjer smo si ogledali nacionalni park, ki je pod Uneskovo zaščito. Kasneje smo lahko preizkusili tradicionalno tajsko masažo, večer pa smo preživeli na ladji, na kateri smo se podružili ob tradicionalni tajski glasbi in hrani. Vrhunec za marsikoga izmed nas je predstavljala pot do Chiang Maia. Tam smo obiskali zavetišče za slone, ki smo se jim lahko tudi približali. Po obisku slonov smo se za dva dneva preselili na podeželje, kjer smo prebivali v B&B lokalne družine.

Vas, ki smo jo obiskali, je popolnoma samooskrbna. Ves pridelek, ki ga pridelava posamezna družina, se razdeli med prebivalce vasi. Prebivalci med člani določijo poglavarja, ki skrbi za obveščanje prebivalcev o pomembnih dogodkih in spremembah v vasi, skrbi pa tudi za razdelitev zaslužka, ki jim ga prinese turizem. Dneva, ki smo ju preživeli pri družini, smo izkoristili za spoznavanje preprostega življenja, kar nas je opomnilo na vrednote, na katere v zahodnem svetu prepogosto pozabljamo. Večera smo preživeli na zabavi, ki so jo za nas priredili člani lokalne glasbene skupine.

Našo skupno potovanje smo zaključili na enem izmed manj turističnih otokov, kjer smo zadnja dva dneva preživeli na plaži in v toplem Andamanskem morju.

Celotno potovanje je bila nepozabna izkušnja. Na takšnih potovanjih se vedno znova čudim različnosti in lepotam, s katerimi smo obdani. Ker smo potovali po različnih delih Tajske, sem lahko opazovala majhne spremembe med posameznimi deli. Čeprav smo bili tam v sušnem obdobju, smo bili priča tropski nevihti, kar je bila tudi zanimiva izkušnja. Na Tajskem pa je vredno poskusiti tudi njihovo hrano, pri čemer pa v primeru občutljivosti na pekočo hrano previdnost tudi ni odveč.

Maša Pupaher

Dostopno(st) za vse!

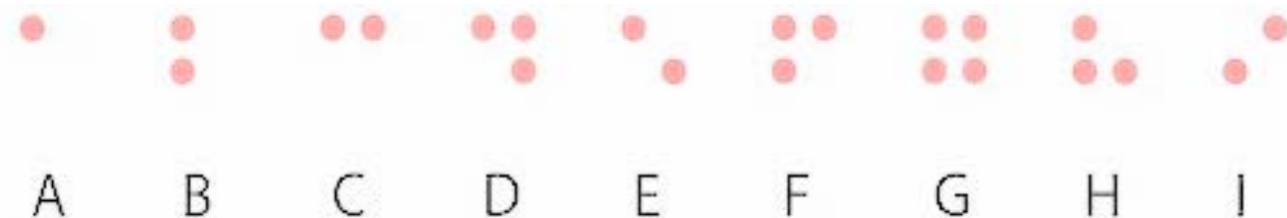
Veste, koliko morajo meriti vhodna vrata, da jih lahko označimo kot dostopna uporabnikom na invalidskih vozičkih? (Raz)poznate znak, da je javni objekt opremljen s slušno zanko (in razumete, kako deluje)? Opazite taktilne oznake, ko hodite oziroma se peljete mimo njih? Ali, nekoliko banalneje, sopihate, kadar morate v trgovini z visoke police vzeti težak izdelek?

Kot osebi z lastno izkušnjo invalidnosti (gibalne oviranosti) se mi je še do nedavnega z delo, da glede tega vem tako rekoč vse, kar bi morala vedeti. Najbrž ne pretiram, če rečem, da je kar pogosta tema pogovora – še posebej z drugimi osebami, ki imajo izkušnjo invalidnosti in jih ta spremlja skozi življenje z vsemi težavami in tegobami – kakšna anekdota o tem, kje s(m)o se spet srečali s kakšno oviro, in še pogosteje, kako je na naš prihod nepripravljeno zaposleno osebje, ki se do trenutka našega obiska večinoma sploh ni popolnoma zavedalo (ne)prilagojenosti svojega objekta za osebe z oviranostmi. Želeli bi si, da bi bila na WC-jih pogosta hramba sanitarnih vozičkov za osebe z oviranostmi prej izjema kot pravilo in da nihče med nami, gibalno oviranimi, ne bi imel niti ene izkušnje, ko mu je voziček spodneslo na kakšni strmi, drseči in (kakopak) nezavarovani klančini. Pa temu žal ni tako. Ko poslušam – svoje in tuje – izkušnje, mnogokrat pomislim, da je za nas, osebe z oviranostmi, (ne) dostopnost (še posebej javnih) objektov, in s tem tudi storitev, kolektivna travma. Mnogokrat se zdi, da družba in država ob tovrstnih težavah miži vsaj na eno oko, če ni že povsem ignorantska.

Moje prepričanje o lastni ozaveščenosti o vrstah invalidnosti, potrebah invalidov in z njimi povezan dvom o interesu države, da osebam z oviranostmi olajša vsakdanje življenje, s tem pa tudi polnopravno vključevanje v družbo, so se že dvakrat izkazali za napačne. Prvič, ko sem kot študentka opravljala prakso v Službi za dostopnost RTV Slovenija in spoznala, kako težko je standardno publicistično besedilo pretvoriti v lahko branje, drugič pa maja letos, ko sem začela delati kot popisovalka dostopnosti javnih objektov pri Urbanističnem inštitutu republike Slovenije (UIRS). UIRS v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve namreč koordinira projekt »Vseslovenska akcija ozaveščanja o socialnem vključevanju invalidov (VAOSVI)« in po trenutni zakonodaji za lastnike objektov ocenjuje objekte ter informira same invalide, ki so uporabniki Evropske kartice ugodnosti za invalide, o dostopnosti javnih in komercialnih objektov.

(fotografija: Brina Meze Petrić, UIRS)

Že na uvodnem izobraževanju sem, ko sem iz drugega, nekoliko neobičajnega zornega kota spoznala izzive, s katerimi se vsakodnevno srečuje oseba s slušno oviranostjo, ugotovila, da tudi tisti, ki menimo, da vemo, kako je biti oviran, ker smo sami ovirani, paradoksalno pogosto sploh ne opazimo izzivov, ki jih imajo osebe z drugimi vrstami oviranostmi, tudi kadar bi jih morali. Nisem vedela niti, da se medicinsko-pravni kategoriji slepote in slabovidnosti razločujeta glede na to, v katero stopnjo okvare vida se posamezna oseba uvrsti. Če se izrazim nekoliko bolj slikovito: nisem se zavedala dejstva, da nekateri klančino vidimo, četudi je še tako skrita, drugi pa se ob njo spotaknejo, ker ni ustrezno označena.

Na področju dostopnosti objektov osebam z oviranostmi pa se zdaj dogajajo ključne spremembe. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) v skladu s smernicami Evropske unije lastnikom in upravljavcem javnih zgradb namreč nalaga, da morajo najpozneje do 11. decembra 2025 obstoječe zgradbe prilagoditi tako, da bodo dostopne vsem skupinam oviranosti, prav tako pa velja, da morajo v prihodnje tudi vse novozgrajene javne stavbe omogočati univerzalno dostopnost.

Četudi ta zapoved zveni skoraj pravičljivo in gotovo predstavlja pomemben korak pri zagotavljanju dostopnosti za vse, je v praksi zelo težko izvedljiva. Preteklosti, ki ni vključevala oseb z oviranostmi in jih pojmovala kot enakovredne drugim, pač ni mogoče izbrisati čez noč, kar se še danes najizraziteje odraža na področju (ne)dostopne arhitekture in javnih odprtih prostorov. Postopki prenov so lahko dolgotrajni, pomen univerzalne dostopnosti, kot jo mora država zagotavljati v skladu z mednarodnimi konvencijami o človekovih pravicah in družbenem vključevanju ranljivih skupin, pa morajo kot prioritetenega prepoznati tudi odločevalci.

A da ne bomo predolgi, se vrnimo k vprašanju z začetka tega prispevka. Če še ne veste, je slušna (tudi indukcijska) zanka elektronska naprava, ki uporabnikom slušnih aparatov omogoča, da informacije, izgovorjene v mikrofona, preko zanke, ki je speljana v prostoru, ojačane v obliki električnih signalov, prejmejo v svoj aparat. Talne oznake, ki se morda zdijo neposrečen kozmetični dodatek, lahko na primer na stopnicah preprečijo spotik ali zdrs (zaradi nezmožnosti ocene globine) ali slepe ali slabovidne usmerijo do sprejemnega pulta, ki bi ga zaradi oddaljenosti od vhoda ali premajhne kontrastnosti z okolico sicer težko razpoznali. Standard dostopnosti v tujini pa v primeru dostopnosti trgovin celo narekuje, da morajo biti težji proizvodi na nižjih, lažji pa na višjih policah. Ker si (kot jaz pred to izkušnjo) najbrž težko predstavljate, po kakšnih in katerih kriterijih popisovalci na terenu preverjamo in ocenjujemo dostopnost objektov, spodaj navajam nekaj ilustrativnih vprašanj, na katere moramo odgovoriti, ko pripravljamo popis objekta (kot se nato izpiše na spletni strani Invalidska kartica).

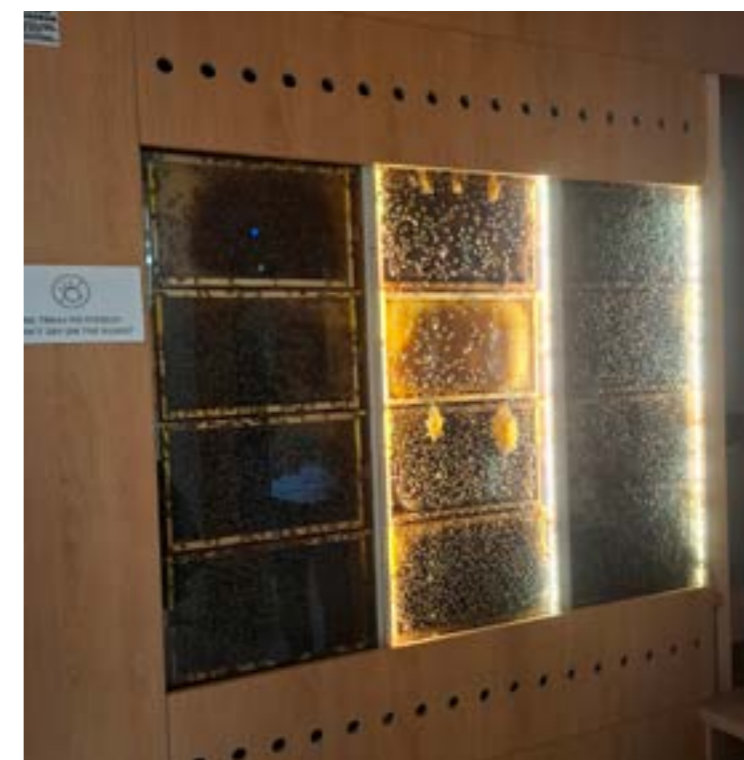
Nakloni klančin so določeni glede na dolžino. Pri klančini, dolgi od 8.740 do 10.000 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 20 (5 %) – 2,86°**; pri klančini, dolgi od 7.560 do 8.740 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 19 (5,3 %) – 3,03°**; pri klančini, dolgi od 6.545 do 7.560 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 18 (5,6 %) – 3,2°**; pri klančini, dolgi od 5.600 do 6.545 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 17 (5,9 %) – 3,37°**; pri klančini, dolgi od 4.725 do 5.600 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 16 (6,3 %) – 3,6°**; pri klančini, dolgi od 3.920 do 4.725 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 15 (6,7 %) – 3,83°**; pri klančini, dolgi od 3.185 do 3.920 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 14 (7,1 %) – 4,06°**; pri klančini, dolgi od 2.520 do 3.185 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 13 (7,7 %) – 4,4°**; pri klančini, dolgi od 1.980 do 2.520 mm, mora biti naklon **manjši od 1 : 12 (8,3 %) – 4,74°**. Klančina mora biti zavarovana z najmanj 150 mm visokimi robniki, ki preprečujejo zdrs vozička s klančine. Če pa je klančina **daljša od 800 mm**, mora imeti tudi **obojestranska oprijemala (ograjajo) na višini 850–1000 mm**.

- Ali je klančina široka najmanj 900 mm in Ali je naklon klančine usklajen z dolžino klančine? Ali je opremljena z najmanj 150 mm visokimi robniki, ki preprečujejo zdrs vozička s klančine?
- Ali so oznake na stenah na višini od 1400 do 1600 mm nad tlemi in Ali je velikost črk in števil dovolj velika (minimalno 15 mm in se z vsakim metrom bralne razdalje poveča za 20–30 mm)?
- Ali se okence oziroma pult ne nahaja pred okni v ozadju prostora in tako ne otežuje branja z ustnic? (Pult ne sme biti pred okni, saj osvetlitev iz ozadja povzroča sence na obrazu in otežuje branje z ustnic, ki je ključno za gluhe ali naglušne.)
- Ali je stopnišče dovolj osvetljeno (na vrhu in vznožju stopniščne rame je min. osvetlitev 200 luksov, vmes 150 luksov)? (Osvetlitev ob tem ne sme biti bleščeča.)
- Ali je na tleh pred vhodom dvigala razpoznavna površina (1500 x 1500 mm), ki se z obdelavo oziroma barvo tlaka jasno razlikuje od okolice?
- Ali so upravljalni gumbi v dvigalu na višini od 900–1200 mm? (Tako jih oseba na invalidskem vozičku lahko doseže, hkrati pa niso prenizko za hodečo osebo oz. osebo z okvaro vida.)
- Ali je svetel prostor za bočni dostop do školjke širok vsaj 900 mm (prednostno 1200 mm)?
- Ali je hodnik pred sanitarijami (predprostor) širok vsaj 1200 mm, tako da omogoča obrat za 90° skozi vrata sanitarij?
- Če je hodnik slep, ali je na koncu hodnika zagotovljen manevrski prostor minimalne širine 1600 mm in dolžine 2150 mm za obračanje z invalidskim vozičkom za 180°? (Hodniki morajo biti sicer široki najmanj 1500 mm, zaželeno 1800 mm.)
- Ali je uporabnikom invalidskih vozičkov omogočeno čelno dostopanje do miz (prostor pod mizo mora imeti višino najmanj 700 mm, globino 600 mm in širino 900 mm, da omogoča potreben prostor za kolena)?

(fotografija: Brina Meze Petrić, UIRS)

Da ne bi po nepotrebem izgubljala besed, vas raje povabim: če želite preveriti, kaj lahko pričakujete ob obisku določenega javnega objekta, načrtujete sproščujoč oddih ali želite zgolj ugodneje nakupovati (Lidl se je kot prvi trgovec v Sloveniji pridružil ponudnikom ugodnosti in ob nakupu nudi popust), preglejte spletno stran <https://invalidska-kartica.si/>, kjer so na voljo vse relevantne informacije o prilagojenosti udeleženih objektov ali ugodnostih, ki jih ponujajo, ter podrobne ocene, opremljene s slikovnim gradivom, ki so jih strokovnjaki iz UIRS pripravili za lastnike objekta. Če vas zanima (javna) stavba, ki ni med ponudniki ugodnosti (ali zgolj dogajanje na področju politike dostopnosti), pa si oglejte spletno stran www.dostopnost.si/, ki jo ureja UIRS, na kateri so javno predstavljeni popisi javnih objektov vse od leta 2008! Če pa poznate kakšnega upravljavca ali lastnika javne zgradbe in bi radi pripomogli k temu, da ustrezna rešitev in dober namen sežeta čim dlje, ga lahko napotite na informacijsko točko dostopnosti, ki nudi brezplačno svetovanje in usmerjanje pri individualni prilagoditvi objektov v javni rabi. Več o tem na www.dostopnost.si/sl-si/info-tocka. Naj dodam še, da delo na terenu tudi sicer ni monotono, saj poleg tega, da popisuješ zgradbo in ureditev stavb, spoznaš marsikoga in doživiš marsikaj novega! Naj bodo v dokaz te fotografije, nedavno posnete v Hiši kranjske čebele v Višji Gori (priporočam obisk).

(fotografija: Brina Meze Petrić, UIRS)

Za vse, ki vas je tematika projekta pritegnila in bi morda v prihodnje želeli prispevati k izboljšanju dostopnega prostora, se lahko obrnete na **UIRS** (info@dostopnost.si) ali avtorico tega članka (majamunih98@gmail.com).

Naj bodo prihodnji obiski javnih objektov prijetnejši in bolj brez skrbi!

Maja Munih

Majhni uspehi, ki vodijo do velikih sanj

Rodila sem se kot ena izmed trojčic v 35. tednu nosečnosti. Moje ime je Tamara in to je moja zgodba. Že ob rojstvu sem se soočila z največjim izzivom svojega življenja. Tehtala sem pičlih 1000 gramov, a sem v nekaj urah po porodu izgubila še teh nekaj dragocenih gramov in pristala na 990 g. Ko je moja mama izvedela, da pričakuje trojčice, ji je zdravnica predlagala, naj zaradi tveganj za zaplete odstrani najšibkejši zarodek. Ta zarodek sem bila jaz. Kljub vsem slabim napovedim pa je mama sprejela odločitev, za katero ji bom večno hvaležna – dala mi je priložnost za življenje. Danes vem, da je bila njena ljubezen močnejša od strahu.

Življenje sicer ni vedno preprosto. Imam cerebralno paralizo, natančneje spastično diplegijo. A to ne pomeni, da živim manj bogato življenje. Ravno nasprotno. Zdi se mi, da zaradi tega gledam na svet z drugačnimi očmi – očmi hvaležnosti in ponosa.

Majhen čudež mi predstavlja vsak korak, ki ga naredim. Vsak dosežek – od prvih korakov z oporo do uspešno opravljenih izpitov – me opominja, da sta vztrajnost in volja močnejša od kakršnekoli diagnoze. Pa da ne boste mislili. Seveda so bili trenutki, ko sem želela obupati. Soočanje z ovirami, ki so drugim nevidne, je včasih zelo, zelo težko. Vendar se kljub temu trudim, da skozi življenje stopam z dvignjeno glavo in nasmeškom na obrazu. Sčasoma sem se naučila, da se izzivov ne bojim, temveč jih sprejemam.

Živim po načelu, da se vse zgodi z razlogom. Zame so najpomembnejši prijaznost, vztrajnost in zavezanje, da so naše meje pogosto le iluzija. Ko pogledam nazaj, ne vidim samo težkih trenutkov, ampak tudi nešteto razlogov za nasmehe.

Kljub svoji oviranosti nimam nič manjših sanj kot ostali. Želim potovati, spoznati nove kulture, se razvijati, zaljubiti in nekoč morda navdihniti tudi druge, da verjamejo vase. Če lahko jaz, drobceno dekletce s pičlimi 990 grami, danes pišem to zgodbo, potem vem, da lahko vsakdo naredi nekaj čudovitega.

Življenje je dar, ki ga ne smemo vzeti za samoumevnega. Vsak dan izkoristimo najbolje, kot znamo. Kot da je naš zadnji. In tako bomo živeli lepše, boli smiselno življenje. Rada vas imam.

Tamara Belec

Najlepše obdobje mojega življenja

Študentska leta so bila zame najlepša leta v mojem življenju.

Preden sem prišla v Ljubljano, sem preživela, lahko bi rekla, najtežja leta svojega življenja. Štirinajst let sem bila v Kamniku, v Centru za rehabilitacijo, izobraževanje in usposabljanje. Vem, da so starši, ki so me vpisali v osnovno šolo v omenjenem zavodu.

Na enem mestu sem imela vse: šolo, terapije, sobo, vzgojitelje, učitelje, zdravstveno osebje, socialno službo, psihologa, vse, kar sem si zamislila. Vse na enem mestu. Tudi zelo dobro urejene prilagoditve pri pouku, kot so podaljšan čas pisanja testov, izbiro, ali pišem teste sama na računalniku ali s pomočjo pisarja, lahko sem bila vprašana, namesto da bi pisala ..., vendar pa nečesa le nisem imela – pravih prijateljev. Zelo sem se počutila odrinjeno od tiste družbe. Če pa sem že imela neke prijatelje, to ni bilo pristno. Vedno sem čutila, kot da se na silo družijo z mano, češ da sem itak uboga, ker se me malo težje razume, ko govorim. Mislim, da sem imela veliko srečo, ker sem imela v domačem okolju družino, ki me je podpirala in razumela, ter prijatelje, ki so bili pravi in me niso obsojali za vsako malenkost kot tisti v zavodu.

Čutila sem nekakšno usmiljenje do tistih, ki so govorili, da jim je bolje biti v zavodu kot doma. To me je zelo zbolelo. Zame je definicija doma neko varno in udobno okolje, kjer si lahko, kar dejansko si. V zavodu sem se morala lepo in primerno obnašati, upoštevati pravila zavoda, biti pridna, se učiti, se truditi za lepe ocene in redno hoditi na terapije.

V zavodu nisem bila to, kar dejansko sem. Kakor da bi v meni živeli dve Katji – kakor da bi imela dva notranja jaza. En notranji jaz je bil priden, uvideven, močen in se je prebijal vsak dan posebej kljub zbadanju sovrstnikov, češ da sem jokica in mamina maza. V osnovni šoli sem storila nekaj, kar zelo obžalujem, zaradi česar me je cel zavod gledal kot najhujšega kriminalca. To se mi do mene ni zdelo pravično, zaradi tega sem se tudi zelo kesala. Moj drugi notranji jaz je bil (no, če smo realni, še vedno je) živahen, divji in poln življenja. Želel je nekaj več od življenja v zavodu. Kot bi hotel skočiti iz mojega telesa. Komaj sem čakala, da maturiram in grem iz tiste hiše, in ravno iz tega razloga sem se začela še bolj truditi, učiti, delati vse, da čim prej in po hitrem postopku zapustim tisto hišo.

Ko sem se vpisala na Univerzo v Ljubljani, Fakulteto za upravo, sem to čutila kot preporod same sebe. Končno sem zadihala s polnimi pljuči. Ta občutek svobode je bil nepopisno lep, svež, poln nove energije, končno sama odločam o vseh stvareh – kaj bom jedla, kje bom žurala, kako in kdaj se bom učila, s kom in kako bom preživela svoj prosti čas.

Ko sem med vikendi iz Kamnika prihajala domov, sem komaj čakala, da vidim svoje domače prijatelje, da se gremo ven zabavat. V vseh tistih časih so bili ti vikendi s prijatelji zame kot rešilna bilka, nek ventil, da sem sprostila vse frustracije, ki so me težile čez cel teden.

S prihodom v Ljubljano sem pridobila veliko novih prijateljev. Tako sem si naredila čisto nov krog ljudi okoli sebe. Z leti sem prekinila vse stike z ljudmi iz zavoda. Čutila sem, da to moram storiti, če si hočem ustvariti novo in boljše življenje.

Vse pogostejše so bile tudi študentske zabave. To je bilo nekaj zame! Toliko let čakanja, odrekanja sami sebi je bilo v tistem trenutku poplačanih. Šele tisti trenutek sem zares zaživela. Prelomno je bilo že zadnje poletje, preden sem odšla na faks.

Tisto poletje sem na morju spoznala prijatelja, s katerim sva kasneje postala in ostala najboljša prijateljca. S tistim poletjem so se potem začele tudi študentske zabave, še več novih ljudi okoli mene, z njimi tudi sveži obrazi, kar je bilo kot hrana in hkrati balzam za mojo ranjeno dušo.

Nikoli ne bom pozabila zadnje Škisove tržnice, preden je izbruhnil koronavirus. Cel dan je padal dež, tržnice niso odpovedali in jaz sem se odločila, da bom na vsak način in v vsakem primeru šla na dogodek, tudi če se podre ves svet ter obrne na glavo. In res. Asistentka mi je oblekla pelerino in sem se odpravila ven.

Ko sem prispela na omenjeni žur, sem si nekaj časa ogledovala stojnice, nato pa zapeljala v blato, obtičala v njem in še pelerina se mi je zavila okoli koles. Na srečo me je opazila manjša skupina mladih in nadobudnih študentov, ki me je iz blata rešila.

V študentskem domu se mi je izpolnila največja želja – prvi intimni odnos z moškim. Tega sem si želela že od vedno, ampak prej za to ni bilo niti prave priložnosti. Kot sem že povedala, sem bila prej štirinajst let v zavodu in razumem, da sem tam morala upoštevati določena pravila.

Verjela sem, da bom s prihodom v Ljubljano kaj hitro spoznala kakšnega moškega. Ne mislim, da bi se morala zaljubiti na prvi pogled in biti v resni vezi, ampak se kakšno noč vsaj pozabavati. Končno se je to res zgodilo.

Tik preden sem zapustila študentski dom, sem prek aplikacij za zmenke našla moškega, s katerim sva se pozabavala. Res izjemna izkušnja! Mislim, da, če ne bi začela zgodbe s fakulteto in življenjem v študentskem domu, sploh ne bi izkusila študentskega življenja v vsej njegovi luči.

Če bi lahko zavrtila čas nazaj, bi storila vse isto in ne bi ničesar želela spremeniti. Resnično sem hvaležna za to izkušnjo, ki me je izpopolnila kot osebo.

Katja Zalar

Samota

Samota zvesta spremljevalka,
prijateljica,
ki čaka v temnem kotu duše,
da zabriše spomine srečnih dni in
v tebi pusti grenkobo,
ki duši...
Samota zvesta si...
Tiha ubijalka strasti,
ostro kot nož zarežeš
v tišino noči.

Tatjana Ograjenšek

Vprašanja

Sprašujem se Kje si?
Sprašujem se Kako si?
Sprašujem se Kako bi bilo?
Sprašujem se Zakaj?!
Sprašujem Se..
Vprašanja, vprašanja brez tako zelenega odgovora!
Lep pozdrav,

Tatjana Ograjenšek

Cvetkine besede so bile zmedene, a jih je prvič izgovarjala brez najmanjše sledi odpora. »Tvoja starša ... do ušes zaljubljena sta bila, le da tega nisem hotela sprevideti ... čeprav je bilo očitno, sredi vsega tistega kaosa takrat je prav izstopalo ... Tvoj oče z Greto ni bil nikoli tak, nikoli ni ...«

»Si kar predstavljam, česa ni,« je mrzlo odvrnila Anja.

»Ne. Ne, ne delaj tega, otrok. Takšna si kot jaz pred vsemi temi leti, vsaj v tem trenutku, in to ni ...«

»Kaj ni, a, kaj? Prvič v življenju ostajaš brez besed, kajne? In prvič v življenju zagovarjaš mojo mater – zakaj se zdaj mrščiš, sama si v zvezi z njo tudi pred menoj pogosteje uporabljala izraz mati kot mama – vidiš, to pa zame ni ... normalno. Zakaj si naenkrat zamenjala ploščo? Tudi prej si poznala resnico. Vsi ste jo, pa se očitno ni zdela nikomur prav posebej pomembna, zakaj pa zdaj drugače?«

»Jaz ...«

»Nič več ni normalno,« ji vnukinja ni pustila do besede, »nikoli več ne bo normalno, vse je tako ... narobe. Kako lahko resnica zveni tako zelo ... napak?« je tudi njej pričelo zmanjkovati besed. »Izvlékla sem se iz hude nevarnosti, rešila pred, ne vem, nekakšnim norcem, a čutim ... enostavno ne čutim praktično ničesar. Ne veselja, ne strahu ali adrenalina ... prazna sem. Po Gregorjevi smrti sem bila skorajda že kot lupina ... A celo lupine so nekoč vsebovale nekakšno jedro. Jaz ga nimam. Zbudila sem se brez jedra, brez kompasa, brez vsega. In kakšen je svet, v katerega sem odprla oči? Kaj je s kaosom, v katerega sem se prebudila? Bo moje življenje odslej takšno; en sam kaos? Janez je očitno moj oče,« se je Anja končno dotaknila tudi te teme, »in prisežem ti, pred pol leta, pred enim tednom, *včeraj*, bi bila tega vesela. Skakala bi od sreče, ker je ravno on, on ...« Utihnila je in se z vzdihom naslonila na vzglavje. Zaprla je oči, kazalo je, da so se v vzdihu izgubile vse nadaljnje besede.

»In danes?« Čeprav se je zavedala, da ne sme pritiskati nanjo, si Cvetka ni mogla pomagati.

»Narobe je.« Izpod Anjinih zaprtih vek so začele polzeti solze, druga za drugo so se kotalile vzdolž njenih lic in se izgubljale na poti po vratu. »Praktično vseeno mi je, in to je narobe. Prvi trenutek pa mi ni bilo vseeno. Zmotilo me je. Občutek sem imela, da mi je nekaj zarezalo v prsi, v ... resnico sem občutila kot težo, kot breme. In tudi to je zelo narobe. Praktično vse življenje sem se spraševala, kdo, kdaj, kako, zakaj. Zakaj molk, razumeš, zakaj izmikanje. Ko pa sem izvedela,« je še vedno zaprtih oči nadaljevala, »ko sem slišala ... obliil me je nekakšen hlad, drget in pri tem nisem vedela, ali se zares tresem ali pa je zaradi vseh tistih cevok in naprav okoli mene kaj takšnega nemogoče. In moja prva misel je bila, da sta mi vzela Greto, razumeš?« Anja ob zadnjih besedah tega sicer ni mogla videti, a na tej točki sta že obe jokali. »Ne oče, ki sem ga vse življenje iskala, pomembna mi je bila samo botra, mrtva ... teta, nasproti živemu človeku, moškemu, ki je bil vsa ta leta tako ... S prihodom resnice je odšlo vse moje otroštvo. Izgubila sem ga in namesto njega dobila očeta, Cvetka, je to vsaj malce logično? A ga nisem hotela. In tudi zdaj ga nočem! Ne na tak način. Ne, če sem bila vzrok za toliko laži, za toliko prikrivanja, da je botra ... Trikrat zapored je zbolela za rakom. Niti noben zdravnik mi ne bo rekel, da se bolezen trikrat – trikrat – ponovi izključno iz fizičnih vzrokov. Psihični vzrok sem bila pa jaz, midve s Petro! Prisiljena je bila živeti z resnico o naju, z *nama pred nosom*, ni čudno, da je naposled zbolela in ...«

»Nisi ti kriva! Nobena od vaju ni kriva. Ne smeš razmišljati tako, to ni res! Greto sem imela rada, hčere nisem imela nikoli, zato pa njo ... in spregledala sem ogromno, mnogo reči, ki jih, za primerjavo, tvoj dedek ni. Ko je zbolela, še toliko bolj. A ni bilo prav, bolna ali ne, če je vedela, je imela precej masla na glavi. Preveč, da bi jo, mrtvo ali ne, lahko še kdaj zagovarjala. Za veliko reči, ki so se dogajale, sem tako in tako sama kriva, tudi v zvezi z njo, z *vama*. Ne pomiluj mrtvih, Anja, razmišljaj o živih. Najprej o sebi! Greta ni bila edina, ki je trpela, tudi tvoja starša sta. Rak v telesu je ena stvar, v duši pa druga, razumeš? Ni bila zgolj moja snaha del tvojega otroštva, vsi smo bili. In če drži dejstvo, ki si ga sama pri sebi morala vsaj že slutiti, ti zaradi tega ni potrebno izgubiti nikogar drugega.«

Zadnjih besed Anja ni komentirala. »Praviš, da sta oba trpela – kdo jima je kriv, če sta res?« Ob tem retoričnem

vprašanju je njena babica glasno zajela sapo, a ni utegnila ničesar pripomniti. »Praviš, da sta bila do ušes zaljubljena. Mogoče je tudi to resnica, nič ne rečem. Vendar pa te ljubezni ne vidim in to le zato, ker ji nisem bila nikoli priča. Ti nisi hotela videti, jaz pa ne morem, babica,« jo je prvič tako poklicala, »ker me enostavno v dno duše boli dejstvo, da je ljubezen lahko hkrati nekaj tako lepega in tako rušilnega. In pri tem gre za moje *starše*, rezultat te zveze sem *jaz, midve*,« je zaključila v mislih pri sestri. »Kakšno bo potemtakem moje življenje, bom rušila in uničevala vse pred sabo?«

»Ne.« Tole je bilo huje od *Izganjalca hudiča*. V vseh izvedbah. Ta otrok potrebuje pomoč in to hitro!

Anja je sploh ni slišala. »Pravzaprav ne morem reči 'bo'. Saj sem konec koncev že začela.«

»Ne.«

»Tri ljudi sem umorila ...«

»Nisi!«

»... nehote, a zato moja krivda ni nič manjša. Greta, Gregor in Marko. In kaj bo zdaj? Kaj se bo zgodilo? Komu bom škodovala naslednjemu?«

»Vzemi se skupaj!« V življenju je bila Cvetka Rupnik priča že marsičemu, histeričnemu napadu pa še nikoli. In napaka – ena njenih redkih – je bila, da v resnično kriznih primerih navadno ni razmišljala. Samo ukrepala je. In tako je bilo tudi zdaj. Vedela je le, da mora pomiriti vnukinjo, in ko so pri tem odpovedali vsi besedni argumenti, je pač opravila edino možno stvar; Anjo je prvič in zadnjič v življenju klofutnila po ustih. Ni bilo ravno jasno, katera od njiju je nad tem bolj presenečena, Anja ali ona sama. A pomagalo je vsekakor ...

*

»Mahnila sem jo, kar mahnila sem jo,« je čez pol ure na robu joka razlagala sinu. »Punca je pred nekaj dnevi prišla z intenzivnega oddelka, doživela je travmo, dve travmi in jaz sem jo za povrh še klofnila!« Janez se je ob teh besedah lahko le iskreno zahvaljeval nebesom, da njegove boljše polovice ni zraven. »Ne sekiraj se, mama,« ji je iskreno odvrnil. »Prav ali ne, če te kaj tolaži, nas nič več ne more presenetiti.«

»Ja, saj, katastrofa.«

»Ali pa ne. Mogoče si jo končno malce zbudila. Mogoče se bo zdaj končno celo pogovarjala. Z mano.« Sredi čakalnice je nenadoma planil na noge, a ga je mati zadržala. Vsaj za nekaj sekund. »Počakaj. Kaj boš naredil? Ohladisemalo. Petrain Tatjanastaprinjej, nepotrebuješetebe.« Vsaj netakšnega, napolkuhanega.

»Dovolj sem čakal. Skoraj trideset let. To je moj otrok, za boga! Če mi trije ne sedemo in razčistimo stvari, tej puncici ne bo mogel nihče več pomagati. Nama pa tudi ne. In veš kaj, po vseh teh letih imava tudi midva travme. *Dovolj je*.«

Eva Kurnik

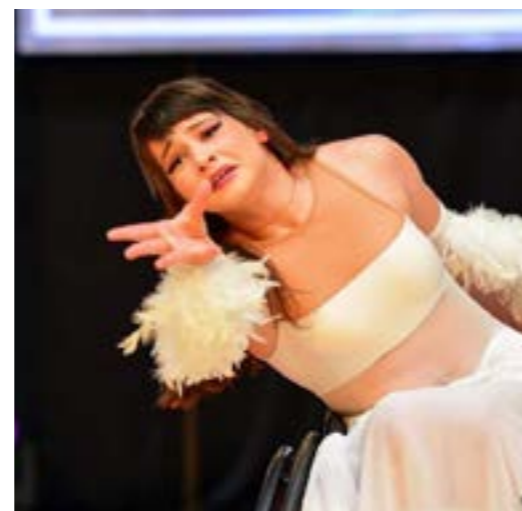
Vsak lahko doživi strast v plesu

Lahkotno gibanje po parketu, lepe obleke, graciozni gibi rok, strast, igrivost, pozibavanje v ritmu glasbe in melodije. Vse to in še več je ples. Člani Plesnega kluba Zebra zelo radi plešejo, vendar malo drugače, kot ste navajeni. Plešejo namreč na vozičku. Da, tudi tako se da plesati. Če bi jih vprašali, zakaj plešejo, bi dobili toliko različnih odgovorov, kot je samih plesalcev. Nekateri plešejo zaradi zabave, drugi zaradi družbe, tretji, ker se ob fizični aktivnosti počutijo boljše, ostali, da odmislijo vsakodnevne skrbi. Pričetki paraplesa v Sloveniji segajo vsaj 20 let nazaj, ko je Društvo študentov invalidov Slovenije ponudilo svojim članom občudniško dejavnost – ples. Svoje veščine so pokazali na letnih produkcijah v obliki plesno-gledaliških predstav (Čarovnik z voza, Potovanje skozi čas, Čudežni, MOVE. ING ...).

Plesalci na vozičku pa tudi tekmujejo, potujejo in spoznavajo nove prijatelje širom sveta. Ples je tudi šport, plesalci na vozičku so parašportniki in njihova tekmovalna panoga se imenuje paraples. Naše paraplesalce je tako pot zanesla od Tokia do New Yorka, Evropo pa so prekržarili po dolgem in po čez. Slovenci smo znani po tem, da se radi ukvarjamo s športom in naša mala dežela ima veliko vrhunskih športnikov. Med njih spadajo tudi naši paraplesalci, ki osvajajo medalje na evropskih in svetovnih prvenstvih. Pod vodstvom trenerja in selektorja slovenske paraplesne reprezentance Andreja Novotnyja so v zadnjih 10 letih naši športniki postali prepoznavni v Sloveniji in v tujini. Naj omenimo Amirja Alibabića, ki je kot prvi slovenski paraplesalec osvojil medaljo na svetovnem prvenstvu že leta 2017, kasneje pa sta v paru skupaj s soplesalko Nastijo Fijolič osvajala medalje na evropskih prvenstvih. Nosilka medalje z evropskih prvenstev je tudi Lara Nedeljković, skupaj s hodečim soplesalcem Klemnom Dremljem. Tudi letos so se paraplesalci vrnili z evropskega prvenstva v Pragi na Češkem z medaljo, z uvrstitvami v finale in na splošno z odličnimi uvrstitvami. V Plesnem klubu Zebra skrbijo tudi za podmladek in letošnjega EP sta se poleg Amirja, Nastije in Lare udeležili mladi članici Brina Rogelj in Nika Bratuš. Že na svojem krstnem nastupu na velikih tekmovanjih sta se odlično odrezali in verjamemo, da bosta v prihodnje tudi onidve nadaljevali s tradicijo osvajanja najboljših mest.

Brina Rogelj

Nika Bratuš

Nastija Fijolič in Lara Nedeljković

Seveda je članov Plesnega kluba Zebra, edinega plesnega kluba v Sloveniji, ki se ukvarja s plesom na vozičku – paraplesom, je še mnogo več. Na tekmovanja pa hodijo poleg zgoraj naštetih še Ines Golobič, Hana Agović, Katja Zalar in Nike Rappl Vencelj. V letu 2025 se jim bosta pridružili tudi najmlajši članici Neža Žaže in Lara Šimunović. Poleg tekmovanj se naši plesalci udeležujejo številnih nastopov, predstavitev paraplesa na šolah in drugje. Ravno v času pisanja tega članka se intenzivno pripravljajo na skupinski nastop na prireditvi Parašportnik leta 2024, na kateri bodo podelili priznanja najboljšim parašportnikom preteklega leta. Tudi člani Plesnega kluba Zebra so bili že večkrat prejemniki priznanj, ki jih podeljuje Zveza za šport invalidov Slovenije, Olimpijskega komiteja Slovenije in Plesne zveze Slovenije.

Če ste začutili srbenje v petah (beri kolesih), se lahko Plesnemu klubu Zebra pridružite na naših plesnih vajah vsak ponedeljek in sredo od 18. do 20. ure na Gerbičevi ulici v Ljubljani. Vabljeni ste vsi, ne glede na to, ali ste oseba z gibalno oviranostjo ali ne. Spoznali boste vesele in družabne ljudi, ki se družijo tudi izven plesne dvorane, si pomagajo in se na splošno imajo zelo »fajn«.

Plesni trener in selektor para plesne reprezentance,
Andrej Novotny

Amir Alibabić

Ines Golobič

Intervju s kontaktno osebo za študente s posebnimi potrebami na Fakulteti za družbene vede

Intervju z Matejo Zorko Stopar

1. Se lahko na kratko predstavite, kdo je Mateja Zorko Stopar in koliko časa ste že kontaktna oseba za ŠPP na Fakulteti za družbene vede?

Po izobrazbi sem diplomirana sociologinja kadrovske smeri, torej diplomantka Fakultete za družbene vede. Od leta 1996 sem tudi zaposlena na FDV. Najprej sem bila zaposlena v Organizacijski enoti za študijsko dejavnost – v referatu, v katerem sem pokrivala celotno področje izrednega študija, od leta 2019 pa sem vodja Službe za razvoj, analize in kakovost. Kontaktna oseba za študente s posebnimi potrebami sem že 10 let, hkrati sem tudi tutorica za študente s posebnimi potrebami na FDV. Poleg študentov s posebnimi potrebami sem tudi kontaktna oseba za študente starše.

2. Kako izgleda vaš delovni dan? Kako usklajujete službeno in zasebno življenje?

Ker sem bolj jutranji tip, se moj delovni dan običajno začne med 7.30 in 8.30. Dnevno me vsak dan pričaka večja količina e-pošte s strani zaposlenih znotraj fakultete, pa z univerze ter tudi s strani študentov, ki imajo status študenta s posebnimi potrebami ali se zanj zanimajo, nadaljuje se z različnimi usklajevanji z drugimi strokovnimi službami na fakulteti, s sodelavci v naši službi, z vodstvom fakultete, saj je področje kakovosti zelo široko, poleg tega pa naša služba skrbi tudi za pripravo predmetnikov, učnih načrtov, spremembe obveznih in neobveznih sestavin predmetnikov, skrbi tudi za dve fakultetni komisiji in pripravlja različna gradiva. Poleg vseh teh obveznosti pa sem v času svojega delovnika ves čas na voljo študentom s posebnimi potrebami – po telefonu, elektronski pošti ali pa se oglasijo osebno pri meni v naši pisarni. Za omenjeno skupino študentov nimam točno določenih ur, tako da sem jim na razpolago čez cel dan v okviru mojega delovnika.

V določenih obdobjih je včasih lažje, včasih pa težje usklajevati vse obveznosti. No, moram pa priznati, da je sedaj, ko sta moja otroka že večja (eden je še študent, hčerka pa je ravno letos magistrirala na eni izmed naravoslovnih fakultet), seveda vse lažje.

3. Kakšen je vaš osebni pogled na študente s posebnimi potrebami? Se vam zdi, da jih visokošolski sistem in družba nasploh dobro sprejemata, ali je še vedno prisotnih veliko predsodkov?

Moje osebno mnenje glede različnosti in predvsem študentov s posebnimi potrebami je že od vsega začetka, odkar sem zaposlena na FDV, pozitivno, saj jih sprejemam kot enakovredne osebe, predvsem se vsakič vprašam, zakaj pa bi bili oni drugačni. Tudi oni imajo vse pravice kot ostale osebe, da lahko po srednji šoli nadaljujejo z izobraževanjem na fakulteti. Da, drugačni so le v tem smislu, da so ali gibalno ovirani, slepi, ali pa imajo druge primanjkljaje, ki jih ostali nimajo, in potrebujejo za določeno delo, opravijo le daljšo pot – čas – da opravijo določene obveznosti, naloge. Tudi nasploh v družbi in visokošolskem sistemu se je v zadnjih sedmih letih dojemanje drugačnosti predvsem z ozaveščanjem, različnimi dogodki, izobraževanji precej spremenilo. Kot sama ugotavljam, so profesorji na naši fakulteti zelo vključujoči, razumevajoči, zato ni več predsodkov o tem, npr. »ja, kako pa bo sedaj ta študent, ki je na vozičku, sploh lahko študiral«. Stanje je resnično boljše kot pred leti, seveda pa še zmeraj ni povsod vse dobro. Kot država moramo na tem področju še veliko urediti. Smo pa seveda mi družboslovna fakulteta in na družboslovnih fakultetah imajo osebe z različnimi ovirami/primanjkljaji/težavami več možnosti kot pa npr. na kakšnih naravoslovnih fakultetah, kjer imajo veliko laboratorijskega dela.

4. FDV je za boljšo dostopnost tako same stavbe kot študijskega procesa naredil veliko. Kateri so največji dosežki v zadnjih letih?

Da, res je, FDV je v zadnjih sedmih letih res naredil zelo veliko glede dostopnosti fakultete. Poleg osnovne dostopnosti – kot so npr. klančine, dvigala, sanitarije za gibalno ovirane, kar je bilo upoštevano že ob gradnji nove stavbe – smo dodatno poskrbeli še za posebne premične mize za gibalno ovirane, ki so v vseh naših predavalnicah. Imamo oznake na predavalnicah v brajllici, talne taktilne oznake v pritličju fakultete in prvem nadstropju, govorno najavo dvigal, sintetizator govora e-bralec v Osrednji knjižnici Jožeta Goričarja, omogočen daljši čas izposoje gradiva v knjižnici, dve parkirni mesti v garaži ... Kot zadnji večji dosežek bi želela izpostaviti talne taktilne oznake, saj se je pred tremi leti k nam na dodiplomski študij vpisal povsem slep študent. Omenjene oznake so finančno zelo drage. Sicer smo se prijavili na razpis za sofinanciranje opreme za študente s posebnimi potrebami Univerze v Ljubljani, vendar smo prejeli le določen del finančnih sredstev, tako da je veliko prispevala še sama fakulteta iz lastnih finančnih sredstev. Moram izpostaviti, da mi je vodstvo fakultete tukaj v zelo veliko pomoč, tako da glede na finančne zmožnosti fakultete in s pomočjo sofinanciranih sredstev vsako leto poskrbimo, da je fakulteta dostopna za zelo različne skupine študentov s posebnimi potrebami.

5. Koliko študentov s posebnimi potrebami je na vaši fakulteti in s kakšnimi vprašanji se najpogosteje obračajo na vas?

V zadnjih petih letih se številke gibljejo od 60 do 75 študentov, ki imajo status študentov s posebnimi potrebami. Največkrat se obrnejo name pred in ob vpisu v prvi letnik na FDV z vprašanji glede pridobitve statusa – kakšna dokazila potrebujejo, katere prilagoditve jim bomo lahko omogočili. Med letom se obračajo name takrat, ko pride do kakšnih nesporazumov med študentom in pedagogom glede uveljavljanja prilagoditev pri kakšnem predmetu, potem zanima študente, kakšne so možnosti, če jim zaradi zdravstvenih težav ne bo uspelo opraviti letnika ali morajo pavzirati, se ponovno vpisati, ali lahko podaljšajo status iz upravičenih razlogov, name se obračajo tudi z vprašanji glede štipendij, psihosocialne pomoči.

6. Opažamo, da v zadnjem obdobju, še posebej od epidemije naprej, narašča število študentov s težavami v duševnem zdravju. Veliko je raznih stisk, ki lahko privedejo tudi do resnih težav. Se tudi pri vas število teh študentov povečuje in kako jim pomagata?

Da, res je, tudi mi od epidemije dalje opažamo, da je vse več študentov, predvsem tistih, ki se k nam vpišejo v prvi letnik, torej dijakov, ki ima psihosocialne težave oz. so zaradi teh težav imeli status dijaka s posebnimi potrebami že v srednji šoli. Prav tako pa tudi med študijem v drugem letniku narašča število študentov, ki so se zaradi psihosocialnih težav, ki so jih imeli že v srednji šoli, zdravili, a v srednji šoli niso zaprosili za status, in so potem v prvem letniku na fakulteti, ko se jim je zdravstveno stanje poslabšalo, zbrali pogum in se odločili zaprositi za status študenta s posebnimi potrebami.

Nekega univerzalnega pravila, kako takim študentom pomagati, seveda ni, ker je pomoč odvisna od vsakega posameznika, ki ima tovrstno težavo in se pri vsakem posamezniku kaže drugače. Predvsem najprej poslušam, kar mi želijo povedati, kakšne so težave, v kakšni stiski so se znašli, nato pa jih usmerim na strokovno usposobljene strokovnjake. V nekaterih primerih jih le spodbudim, jih opremim z informacijami, kje so taki strokovnjaki in institucije, ki jim lahko pomagajo, potem pa se morajo sami odločiti, ali bodo to pomoč poiskali ali ne, saj so študenti polnoletne osebe.

Fakulteta za družbene vede - FDV

7. Na vaši fakulteti je veliko študijskih programov. So kakšne smeri, na katere se študenti s posebnimi potrebami pogosteje vpisujejo, in kakšna je njihova uspešnost? Jih veliko zaključijo študij?

Res je, na FDV imamo 11 prvostopenjskih in 11 drugostopenjskih programov ter interdisciplinarni doktorski študijski program Humanistika in družboslovje.

Ne zaznavam, da bi se na eno smer študenti pogosteje vpisovali, ampak so kar razporejeni po vseh študijskih programih, tako da imamo v skoraj vsakem programu in vsakem letniku na prvi in drugi stopnji po 4–5 študentov s posebnimi potrebami. V večini se študenti s posebnimi potrebami, ki so zaključili študij na prvi stopnji, potem vpišejo naprej v program druge stopnje, jih pa je tudi nekaj, ki se potem na drugi stopnji vpišejo v drug študijski program. Moram pa izpostaviti, da imamo nekaj študentov s

posebnimi potrebami v zadnjih dveh študijskih letih tudi na tretji stopnji. Da, kar veliko študentov s posebnimi potrebami zaključijo študij v času trajanja študija. Lahko bi rekla, da je takih polovica, polovica pa je takih, ki potem zaključijo študij po enoletnem ali dvoletnem pavziranju.

8. Kako pa vidite dobo digitalizacije? Različna spletna orodja in e-učilnice zagotovo prinašajo veliko pozitivnega, hkrati pa pomenijo tudi veliko nevarnost, da ljudi med sabo odtujujejo? So pri vas predavanja dobro obiskana ali je vedno več študijskih vsebin na daljavo?

Na naši fakulteti predavanja, vaje, seminarji potekajo izključno v fizični obliki (sedaj po epidemiji), seveda pa tudi z delom v e-učilnicah in drugih spletnih orodjih. Izjemoma kakšna nadomeščanja po dogovoru s študenti potekajo na daljavo. Nekaj študentov s posebnimi potrebami mi je v pogovoru večkrat povedalo, da so bili v času epidemije kar v stiski, saj so imeli doma tehnične zaplete, ker mnogi niso tako hitri, da bi se npr. pravočasno priklopili ali na predavanja ali na preverjanje znanje. Gibalno oviranim pa je študij na daljavo odgovarjal predvsem zaradi logistike. Vse jim je bilo lažje, so pa pogrešali družbo ostalih študentov.

9. Kako pa pri vas profesorji sprejemajo študente s posebnimi potrebami? Včasih so bili potrebni veliki naporji, da so razumeli, zakaj so določene prilagoditve potrebne, če v predavalnici sedi npr. slepa oseba. Je danes drugače ali pa so kakšni profesorji še vedno zadržani do teh prilagoditev?

Naši profesorji na FDV so zelo razumevajoči in upoštevajo prilagoditve študentov, razumejo, zakaj posamezni študent potrebuje določeno prilagoditev, da lahko tudi on pridobi zahtevane kompetence, vendar po drugačni, daljši poti. Izjemoma prihaja do kakšnih zadržkov, nerazumevanja, ampak predvsem zaradi nepoznavanja določenih težav študenta ali nevednosti, kako bi v določeni situaciji ravnali. Večkrat pride do nerazumevanja predvsem takrat, ko se študent, čeprav je posamezni pedagog preko

informacijskega sistema obveščen o možnih prilagoditvah, pedagogu prepozno oglasi, da bi se lahko konkretno dogovorila o izvajanju določene prilagoditve študenta. Ko so jim zadeve pojasnjene, razložene, predstavljeni različni drugi možni prilagojeni načini preverjanja znanja, se na koncu tudi vse hitro uredi.

10. Za zaključek pa, ker smo ravno v prazničnem času, kaj vam pomenijo prazniki in kako jih boste preživeli?

Decembrskih praznikov se, kljub temu da je v tem obdobju proti koncu leta v službi veliko dela, vsako leto zelo veselim. Praznike bom preživela v krogu svoje družine, v Prekmurju, kamor se zelo rada vračam, kjer najdem svoj mir, si spočijem in hkrati razživim, se družim s prijatelji in sorodniki, si napolnim baterije s sprehodi po prekmurski ravnici.

Fakulteta za družbene vede - FDV

Vse se je začelo 5. avgusta s sloganom »Obljubljena dežela, here we come«. Za potovanje v ZDA sem se odločil, ker tam prebiva del moje družine, hkrati pa je ravno v tistem času potekala tekma v Detroitu. Letel sem iz Ljubljane preko Istanbula do Chicaga. Potovanje je trajalo okoli 15 ur. Morda se sliši dolgo, vendar je meni minilo, kot da bi bila ena ura. Imel sem tudi izkušnje z letenjem v Tokio. Potoval sem skupaj s svojo 16-letno sestro Saro.

Drama se je začela na ljubljanskem letališču, kjer mi niso dopustili prehoda z mojim invalidskim vozičkom do vrat za vkrcavanje na letalo. Zaradi domnevnega protokola in lažjega »nalaganja« invalidskega vozička v letalo so me želeli presesti na njihov voziček. Vsaka invalidna oseba ima pravico, da se s svojim invalidskim pripomočkom odpelje do vrat za vkrcavanje na letalo. Do mene sta pristopila tako zastopnica Turkish Airlines kot tudi vodja varnosti/protokola. Začela se je vneta debata, saj so me hoteli prepričati, da bodo zaradi mene imeli zamudo, da drugi potniki ne morejo čakati ter da gre za takšen protokol. Postavil sem se jim po robu in jasno povedal, da poznam svoje pravice, ter navedel, da tudi Konvencija o pravicah invalidov prepoveduje diskriminacijo na podlagi invalidnosti. Kasneje sem se tudi pritožil na Javno agencijo za civilno letalstvo, ki je ugodila moji pritožbi. Po začetnih težavah smo se vkrcali na letalo in poleteli v Istanbul.

V Istanbulu sem ponovno zahteval svoj voziček, saj se lažje premikam po letališču in udobneje sedim. Največja težava je bila, da osebje ni govorilo angleško, zato je trajalo nekaj časa, da so mi voziček pripeljali. Zaradi neustreznega ravnanja z mojim vozičkom so mi poškodovali enega izmed motorjev. Kljub vsem podatkom, opozorilom in napotkom delavci z mojim vozičkom niso znali upravljati. Po letališču so ga potiskali na silo, medtem ko so bile električne zavore vklopljene. Vmes so poklicali tudi mojo sestro, naj jim pomaga. Ona mi je razložila, da niso vedeli, kako zavore izklopiti. (Po prihodu v Ljubljano sem poslal voziček na pregled, pri katerem so ugotovili, da je zaradi uporabe prekomerne sile poškodovan desni motor. Na servisu so me tudi opozorili, da ne morejo zamenjati samo enega motorja, saj se potem voziček ne bi peljal naravnost. Groza. Trenutno še tožim Turkish Airlines, saj pravijo, da oni niso odgovorni, ker sem zavrnil njihov voziček, in da nimajo vpliva na delavce na letališču.) Po pristanku v Chicagu mi je odleglo.

Vse je potekalo gladko, le malo sem moral počakati, da so mi dostavili električni voziček. Pomočnik za invalide potnike nama je pokazal pot, da sva prišla mimo varnostne službe, in naju napotil na metro. Na postaji sva kupila vozovnico in se vkrcala na vlak, ki naju je odpeljal do prvega hotela Holiday Inn. Ko sem izbiral hotele, sem imel v mislih, da morajo biti čim bližje postajam (avtobus, metro), da si bova lahko s sestro ogledala čim več znamenitosti. Prvi teden je bil namenjen ogledom atrakcij, medtem ko je bil drugi teden namenjen druženju z družino. Drugi hotel je bil Hyatt Place Chicago/Downtown. Navdušen sem bil nad prilagojenostjo, saj so bila povsod dvigala, avtobusi s samodejnimi klančinami, dvigala za bazen v hotelu itd. Najbolj neverjetno mi je bilo, da so bili tudi v avtobusih talni pasovi za voziček, ki jih je namestil voznik. Eden izmed voznikov je enkrat celo zakričal, da se avtobus ne bo premaknil, dokler ne bom pravilno pripet (gneča na avtobusu). V prvem

tednu sva si s sestro ogledala znamenitosti, kot so Navy Pier (pristanišče z veliko ponudbo voženj z ladjicami), Chicago 360 (razgled iz 98. nadstropja), Field Museum (od evolucije do sodobne zgodovine), Riverwalk, živalski vrt itd. Sam sem najbolj užival v živalskem vrtu, ki je v celoti prilagojen in brezplačen, videl sem celo polarnega medveda. Teden je bil poln dinamike, ogledov in pešačenja. Želel sem si ogledati tudi kip največjega košarkarja vseh časov in ponosa Chicaga, Michaela Jordana, vendar je bila dvorana United Center zaradi prihajajoče konvencije demokratov zaprta. Razočaranje je bilo ogromno. Na koncu dneva sva se s sestro odločila, da preizkusiva hamburger verige Five Guys. Sam sem bil navdušen in sem kar nekaj časa jedel samo njihove burgerje. Konec tedna sta sledila izlet in tekma v Detroitu.

V Detroit si nisem ravno želel leteti, saj je po hudi avtomobilski krizi Detroit postal zanemarjeno mesto duhov. To potrjujejo tudi prebivalci. Nisem vedel, kolikšna je razdalja med Chicagom in Detroitom. Kmalu sem ugotovil, da je razdalja 281 milj (cca 452 km). Odločil sem se, da se na pot odpravim z vlakom. Na vsakem koraku me je bilo strah zaradi prilagojenosti, vendar me je na celotni poti spremljala moja mlajša sestra Sara, ki je poskrbela, da je bil moj strah zaman. Na spletni strani ponudnika železniških storitev (Amtrak) je bilo vse zelo jasno razloženo. Kupil sem dve povratni vozovnici, na katerih sem jasno označil, da sem invalidna oseba in da potujem z električnim vozičkom. Zaradi posebnega protokola naprošajo invalidne osebe, da so na postaji vsaj 45 minut pred odhodom. V petek, 9. 8. 2024, ob 6. uri zjutraj sva že čakala na glavni postaji v Chicagu. Prijazno osebje naju je napotilo v točno določeno čakalnico, ki je namenjena invalidnim osebam. Malo pred odhodom je do naju stopil

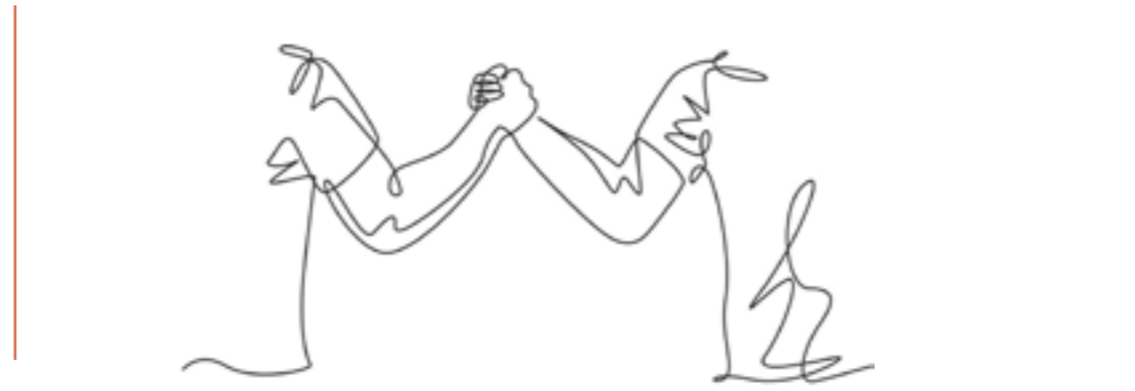

gospod (delavec na železnici) in naju usmeril proti vlaku ter povedal, da naju tam čaka dvigalo. Ko sem videl dvigalo, sem se malo prestrašil, saj je delovalo, da me bo dvignila mala škatlica. Šlo je za ročno dvigalo na kolesih (podoben sistem kot ročno dvigalo za spust v morje), ki se je na strani odprlo, da sem se lahko zapeljal notri. Nato je delavec ročno navil dvigalo in me dvignil za kakšen meter. Potem sem se zapeljal v vlak, kjer me je konduktar napotil na mesto, rezervirano za invalidne osebe. Hkrati je na listku ustrezno označil, na kateri postaji bova izstopila ter da potrebujemo pomoč. Ko sva prispela v Detroit, naju je konduktar takoj obvestil, da, ko bomo prispeli na postajo, pridejo po naju. Po prihodu je zopet sledila celotna procedura kot v Chicagu, vendar v nasprotni smeri. Pred postajo sem poklical prilagojeni prevoz, ki naju je odpeljal v hotel.

Še isti večer je sledila spoznavna večerja. Zbrala se je slovenska paraplesna reprezentanca, ki je tekmovala v ZDA. Družili smo se z ostalimi plesalci, paraplesalci in organizatorji. Vsi so bili navdušeni nad tekmo, saj je bila to prva uradna mednarodna paraplesna tekma v ZDA. V soboto in nedeljo so sledili moji nastopi, s katerimi sem bil zelo zadovoljen. Plesal sem v kategoriji Class 2 (plesalci z manjšo stopnjo poškodbe), vendar me to ni vrglo iz tira. Dosegel in izkusil sem, kar je najpomembnejše, užitek v plesu. Po napornem vikendu je sledil povratek v Chicago, kjer sem teden preživel z bratrancem, ki v ZDA živi že dvajset let. Bil je zelo navdušen nad mojim prihodom, saj ni mogel verjeti, da sem kot invalidna oseba prišel tako daleč. Tisti teden sem se večinoma prevažal z Uberjem, in to dostopnim, saj je bila njegova hiša kar oddaljena od mojega hotela in končne postaje. Doživel sem malo Bosno v ZDA. Vsak dan me je čakala džezva kahve, polno sladkarij in seveda burek. Proti koncu tedna me je bratranec povabil k svojemu svaku, kjer smo praznovali rojstni dan ter »obrnili« jagnje in shawarmo (podobno kot jučka, vendar zaradi začimb veliko boljšega okusa). Po celotnem tednu uživanja je sledila pot v Slovenijo. Na poti nazaj ni bilo nikakršnih težav. Obljubljena dežela je sicer mikavna, ampak mene ne prepriča. Menim, da v Evropi bolje živimo in gojimo vrednote, ki niso samo materialne. Za več vprašanj in kakšno dodatno zgodnico me pocukajte za rokav.

Društvo študentov invalidov Slovenije

Kardeljeva ploščad 5
1000 Ljubljana

Tel.: 386 (0)1 565 33 51
Tel.: +386 (0)1 565 33 52
Fax: +386 (0)1 565 33 53

info@dsis-drustvo.si
Pisarna v Mariboru
Koroška cesta 53 d
2000 Maribor

Tel.: 386 059 043 245